

ИЗЛАЗИ

четвртком и недељом

ЦЕНА:

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНА*Прегилату примају све
поште у Србији и
иностранству*

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
*проф. Богословије*НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

АЛА ИМАШ!...

ИЗ ПЈЕСАМА: „АШИКЛИЈА“

Ала имаш чарне очи,
Чарне очи, атешлије,¹⁾
Благо оном ко на њином
Огњеном се жару грије!

Ала имаш алт'н — чело,
Алт'н чело, варак лице,
Благо оном, коме свиће
Зора с твоје јагодице!

Ала имаш медне усне,
Медне усне, шекерлије
Ој срећан је јунак онај,
Кому пружаш шевтелије²⁾!

Ала имаш стаса вита,
К'о кошута из планине,
Благо оном, којему се
У наручје топло вине!

Ала имаш свилне власи,
Зул-золуфе ибришима³⁾,
Благо момку, којему се
Мијешају с брковима!

Све, што имаш, све те реси,
Урнеком те Аллах створи,
Ал' најљепше ликује ти
Крмзи⁴⁾ јелек сличан зори,
И под њиме, аман ханум!⁵⁾
Два голуба, татли данум!⁶⁾

Цариград у јунију 1899.

Осман А. Ђинић.

1) атешли — ватрен, 2) шевтелија — бресква, у пренешеном
смислу пољубац, 3) ибришим — свилен конач, 4) крмзи — ружан,
румен, 5) аман ханум — аман госпођо, 6) татли данум — слатка душо.

СВЕ КРВА

— СЛИКА ИЗ СЕОСКОГ ЖИВОТА —

— Јанко М. Веселиновић —

(НАСТАВАК)

IX

У свему човек у животу крпи и натеже, само
у једном не може. То је у љубави. Ту крпеж не
помаже. Што неко рекао, љубав ти је као и огле-
дало: кад једном напрсне више га не окрпи. Нема
више мајстора који ће га оправити...

У Периној се души заметнула клица љубо-
море, па је сваким даном захватала све више
корена. Заман се он кад и кад трудио да је иш-
чупа, она је, као оно трава зубача, пуштала корен
све дубље и дубље, док му сву душу није отровала.

Бивало је дана кад се, без икаква узрока,
нигде скрасити није могао. Тада, не само што
није ништа радио, него је бегао од куће и јурио
по потесима и њивама као бесомучан. Сав свет
беше му црн; у души је носио пакао који га је
сагоревао; по ваздуги дан није осећао ни глади
ни умора.

Долазило му је па је ишао као пребијен,
једва је тело носио. Глава му клоне, рибићи се
на лицу опусте а очи помуте, па изгледа као да
је месецима боловао у постељи.

А ретко, ретко кад да му се око засјало, да
му се усне развукле у осмејак, то беше ретко
као и велики год.

И то га постари. Чело му се поче набирати
у ситне али приметне боре; више није гледао
оним ведрим, детинским погледом, него погледом
човека кога је пекла и кувала мука и невоља,
или погледом невољника који је ни крив ни дужан
дуго тамновао

И како он поста такав и у кући се све про-
мени. Неста оног веселог ћеретања око огњишта,
престаше оне слатке приче и загонетке, замреше
они ведри осмеси као што кошница замире. А
ником није ни било до тога кад њега виде какав
је. Кад и кад упитала би га Нера:

— Шта је теби, рано?

— Ништа.

— Да ниси болестан?

— Нисам.

— Да се ниси с ким споречкао?

— Нисам.

Она је озбиљно мислила да је болестан, али ни сањала није да је она узрок његовој болести. Она није могла веровати да се она мала еумња, коју му је као варницу бацила, кадра толико разбуктати да се човек од тога поболи. Њен појам није дотле ишао. Она је само хтела да га мало одстрани од Милице а више к себи привуче, и то је било све. Пошто је видела да се с Милицом више не шали и не заноси онолико, она је била с тим задовољна. Али, ево јада, он се одбио од Милице, али се њој не прибија, него је једнако сеестан и тужан — мора да је болестан...

И, као и сваку мајку, забрину је болест његова.

Међутим весела је Милица највише испаштала. Поред све њене дворбе и угодбе, свекрва јој никако не беше задовољна; увек би јој нашла по нешто да напомене. А и он, он јој поста на једанпут тако чудноват да се готово поче плашити од њега. До скоро беше јој он као друга рица којој је смела све казати што јој је на души, али од неког времена изопачи се. Шта и шта пута јој се учинило да је то туђи човек. И друкчије пита и друкчије одговара, и друкчије погледа.

Дође му по некад те је само гледа, гледа док му се очи не устаклајишу као у мртваца; некад опет привуче је себи па је стане љубити и грлити да је угуши, па је тек на једанпут гурне да се сруши. Двапут јој је тако главу разбио. У тим часовима милоште доста пута ћути, али по некад и разговара и то само пита:

— Волиш ли ме?

— Волим.

— Кога још волиш?

— Па... волим мајку.

— И још?

— И моје.

— А волиш ли... (хтеде рећи побратима али се уздржа) још кога?

— Па кога ћу више! Ово су наши,

— А зар више нико није наш?

— Ово су бољећи.

По пола сахата би провео питајући је само да наведе разговор о Милану, али да му је да то уради тако да не мора његово име поменути. Али како је она о Милану мислила само онда кад га види, тако га није ни помињала.

— И тако, само наше волиш?

— Па кога би другог, Бог с тобом!

— А од свију мене највише?

— Јесте.

— Да не лажеш ти, море?

— Што би те лагала? Ту нема никакве срамоте. Ти си мој човек; и Бог ми је рекао да тебе највише волим.

— А мени се чини да то није истина.

— По чему?! — упита она пренеражена.

— Па... тако... Нешто се снебиваш, нешто бежиш од мене као да си крива.

— Није то, очију ми! — рече она и заплака

— Ја тебе волим више него своје рођене. Желила сам да имам брата, али да и њега имам, не би га, чини ми се, толико волела као што тебе волим!

— Па што онда бежиш од мене?

— Ти си, по некад, тако чудноват. Ја се склањам да ти не сметам! Кад те видим натмушена или жалостивна, а мени се нешто као хладна гуја свије око срца. А кад ти по неки пут дође те планеш, ја не умем ништа да ти кажем, узме ми се језик!...

— Он признаваше у себи да збиља доста пута онако виче.

— Ходи, седи до мене! — рекне јој.

Она седне а он је обгрли и стане љубити. Душа му заплива у милошту као у сиње море и он се до лудила занесе. Не осећа тада како га пољвају њене вреле сузе што потоком лију и суше се на његовом лицу

— Ох кад бих знао да ме волиш!

— Волим те!

— А... почне он, али га неки стид или страх обузме. Он не смеде никако поменути Миланова имена. Чинило му се да ће се кров на њега срушити.

Али, такви часови беху ретки, врло ретки. За час их замени бура и гром...

То га и у послу омете. Више то није био онај паметни, онај вредни Пера. Истина, и сад је ишао по њивама и обилазио је ограде, али доста пута прође а не поплете проштац што је посрнуо; кад отвори стругу, заборави је затворити; кад истера марву не чува је, него упадне у туђу њиву те прави штету. Више не беше ни онако умиљат и предусретљив као пре. Неста оне питомине због које га је сваки живи у селу волио. Прође поред младежи па јој Бога не назове, прође поред старијих па им Бога не прими. Људима то паде у очи.

— Шта је овоме младићу? — питаху се. — До јуче беше смеран као девојка, а гледај сад!...

Све живо виђаше последице али не виде узрока. А он је дубоко крио своје боле... Крио их је толико да се још дружио с Миланом. Али и то прекиде.

Једнога дана рећи ће му овај:

— Ама, побратиме, да те питам нешто.

— Шта?

— Шта је теби?

Он сав задрхта и побледе као крпа у лицу, али се савлада и загушеним гласом рече:

— Није ништа.

— Знаш ли ти да си се променио?

— У чему?

— У свему. Не може човек да те позна.

Јуче, тата вели: „прођох поред њега, назвах му Бога, а он ћути као пањ!“ Шта ти је?

— Онако... Замислим се... рече он, а кошуља центи на њему.

— Како то, замислиш се?... А, гле, шта ти је? Што дршћеш тако?

Па га узе за руку и загрли га.

Али Пери као да се сруши небо на главу кад му се примаче лице Миланово, он јекну што игда може:

— Одлази!

И груну обема песницама Милана у преа. Милан се поведе и паде.

А он, као бесомучан, окрете се од њега па јурну као олуј право кући.

У кући су Нера и Милица нешто пословале. Он паде међу њих као из неба. Лице му онакажено бесом.

— Ја млатнух! — рече громко.

— Кога, наонако?! — рекоше обе у један мах.

— Па њега... Милана!...

— Куку! Зар брацу!? — цикну Милица.

— Јесте, брацу! — рикну он, па је потеже песницом по сред темена.

Она се заљуља и паде.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

МЕЛОДИЈЕ СА СРПСКОГ ЈУГА

ПИСМО

Кад те видо... знаеш сама,

Таг бејасмо на „низање“

(Ово нек је међу нама

То неје за писување).

У дерту се срце стони,

Мис'о поче да ме мори,

Иди па гу писмо склопи

Сас писмо се лепше збори,

И јег ете... овај... како...

Како да ти речем оно'...

Напис'о сам ете тако

И ово ти писмо дон'о!

Па п'ће ти речем главно...

За то треба памет, знање.

Ти знаш... неје било дамно,

Прими поздрав с поштовање!...

Александар

Милорад М. Петровић.

„НА СТУДЕНЦУ“

ИЛИ

ЗБОГ ЈЕДНЕ ЋУПЕ

ДРАМА У ТРИ ЧИНА С ПЕВАЊЕМ И НАРОДНОМ ИГРОМ.

НАПИСАО

Чича-Илија Станојевић, гаумал.

Л и ц а :

Господин Иштван фон Чакова, сеоски судица и испитани билижњик. — Болга, богат паор и велепоседник. Мачи. — Отац. — Она, њихова кћи, јунакиња драме. — „Онај леви“, непознато, страни лице због кога се управо и догодила ова драма. — Пандур. — Други пандур. — Народ, сељаци и сељанке, играчи и свирачи, више пандура.

Догађа се у једном пречанском селу. — Први чин: на студенцу; други чин: у судници; трећи чин: у дворништу судском. — Време које год хоћете.

ЧИН ПРВИ

(Позорница представља некакво поље. С десне и леве стране некаква шума, над шумом просто небо. Дубина позорнице треба да представља село — у перспективи; ако не буде било оваког села, онда спустити ма коју другу декорацију — или, још најбоље, не треба спустити ништа. — На сред позорнице, пред самом шаптаоцицом, огроман бунар с *бермом*. Пред бунаром валов за појење стоке. Пред валовом мало узвишење, а пред овим три црепа од разбијене ћупе. На узвишењу стоји девојчица од петнаест до шеснаест година, босонога, у кратким сукњама и опуштеним витицама низ леђа; — руке спустила низа се, грчевито стисла шаке, поглед оборила земљи и тужно гледа у разбијену ћупу. Поред разбијене ћупе стоји и друга, само *арама*. За време ове неме сцене у даљини се чују гајде. Десно и лево од бунара чује се позната ратарска песма: „Шором иде машина, подигла се арама!“ Светлоост на позорници црвенкаста, — пред вече је.)

ПОЈАВА ПРВА

(Она стоји и гледа у ћупу, по њој се јасно види да ту стоји од синов. Песма престане, али се у даљини још по мало чују гајде. Кад и гајде умукну, она се као тргне, погледа у небо и дубоко уздахне. Овај уздах мора бити тако дубок, да га и они иза кулиса чују.)

Она (уздахне): Аххх! аххх!

ПОЈАВА ДРУГА

Болга, паори и паоркиње (излете узрујани и запрепашћени на позорницу).

Сви: Шта је, шта је! Шта је то било?

Неки: Шта се то догодило?

Болга: И шта се то могло догодити?

Она (болно): Кад сам синов овде била и водице запитла...

Сви (чудећи се): О! о! о!

Болга: Та не може бити!

Она (још тужније): Кад сам овде синов бида и водице запитла, дође момче црна ока, на коњицу лака скока.

Сви: Та не може бити!

Болга: Ко би то мог'о бити?

Она: Поздрави ме, зборит' оде: „Дај де, селе, мало воде!...“

Женске: Та то је безобразлук!

Болга: А што? Човек жедан па тражи во

чисто
врата,

Она (у највећем очајању): „Дај де, селе, мало воде!“
 Ове речи — слатке стреле — минуше ми груди беле
 (клоне и притисне кецељац на очи), скочих млада, њему
 стигох, (јецајући) дигох крчаг, руку дигох, рука дршће —
 крчаг доле, оде на две на три поле. (Зацени се од плача.)

Болга (подигне црепове и броји): Рифти! Тако је...
 Управо три поле! Ни црепа више ни црепа мање.

Сви (чуде се): О! о! о!

Болга: Јесте ли видели, браћо! Немојте после да
 кажете: „е нисмо видели, е нисмо знали!“ Бројте!

Сви: Један, два, три! Управо три поле.

Она (јецајући горко): Још од њега леже црепи.
 Али где је овај лепи?

Сви: Знаће га ђаво, где је! Али само нека дође!

Она (тужно — махне руком): Кад би опет сада
 дош'о, ма и овај други прош'о! (покаже на другу ћупу.)

Болга: Није него! Да разбије и другу ћупу! А у
 шта ћеш ондак воде запитати?

ПОЈАВА ТРЕЋА

Пандур и иређашки.

Пандур: Шта је? Шта ћете овде? Што сте се
 скупили?

Болга: Та овај..... та како ћемо вам касти..... то
 јест, овај...

Сви: Знате... ми нисмо знали...

Она (ступи одважно напред): Кад сам синоћ овде
 била и водице запитала, дође момче црна ока, на коњицу
 лака скока.

Пандур: То се мене ништа не тиче! Напред!

Сви: Зар ви смете нас терати због нечије ћупе?

Пандур: Нећу ни за шта да знам! Ако имате што,
 ви ћете рећи то господину судцу!

Она (кроз плач и плашљиво): Поздрави ме, зборит
 оде: „Дај де, селе, мало воде!“

Пандур: Ни то ме се не тиче! Напред! Марш!

Болга: А шта смо вам скривили, да е нама тако
 поступате?

Пандур: Ни то ме се не тиче! Нека судцац расправ-
 ља..... ја знам своју дужност. Напред! (Оде бунару, узме
 ону празну ћупу и покупи црепове.)

Болга: О, људи Божји!

Пандур: Немој ми се ту ишчуђавати, док те нисам
 мазн'о овим вацаком! Напред! (Гура их и они одлазе у
 највећем переду и граји.)

(ЗАВЕС БРЗО ПАДА.)

ЧИН ДРУГИ

(Сеока канцеларија у којој се суде шаори. Лево и десно пла-
 шава канабета. У дубини — у левом углу златан сто, на њему једна
 опаклија; на зиду слике: Отело дави Дездемону, и Венеција. На сре-
 дини леп писаћи сто, на столу дугме за електрично звонце, лево и
 десно актови, прибор за писање; на средини, између актова: она
 празна Ђупа и она три црепа. Десно, на зиду телефон. У оште еле-
 гантно намештена канцеларија.)

ПОЈАВА ПРВА

Судцац (седи за писаћим столом, у устима му стива-
 лула — дрема.)

Пандур (уђе на средња врата): Молим покорно,
 судцац...

Судцац (се тргне): А? Шта је? Ко је то? Шта ћеш?

Пандур: Шта ћемо с оним бећарима, што сам их
 дотерао?

Судцац: А шта знам ја?

Пандур: Они хоће к вама; траже правду.

Судцац: Па шта могу ја?

Пандур: Хоћу ли их пустити пред ваше лице?

Судцац: Па... пусти их.

Пандур (отвори врата): Улаз'те!

ПОЈАВА ДРУГА

Болга и остали.

Судцац: Ко сте ви? Шта тражите овде?

Болга: А знаће га андрак! Дош'о, касти, да ниште
 воде, разбио ћупу, а она удари у плач.

Судцац: Тако, тако! (дрема.)

Она: Кад сам синоћ онде била и водице запитала...

Болга: Да, само воде и ништа друго.

Сви: Али ми нисмо знали...

Судцац: Тако, тако!

Она (стидљиво): Дође момче црна ока на коњицу
 лака скока, поздрави ме, зборит оде: „Дај де, селе, мало
 воде!...“

Судцац: Воде, воде!

Сви: Али ми нисмо то ни знали!

Она (чупкајући у забуни кецељу): Ове речи —
 слатке стреле — минуше ми груди беле. Скочих млада,
 њему стигох, дигох крчаг, руку дигох.

Судцац: Чудновато!

Она (врло стидљиво): Рука дршће — крчаг доле, оде
 на две на три поле.

Болга (понизиво): Јесте, господин судцац; управо на
 три поле, ја сам тачно избројао.

Она: Још од њега леже црепи, али где је онај лепи?

Судцац: Тхје, то је тешко знати.

Сви: Па и ми знате нисмо знали.

Она (заклонивши очи кецељом): Кад би опет сада
 дош'о, ма и онај други прош'о!

Судцац: Хм! Бога ми, ствар је озбиљна! Верујте, ја
 бих вам драге воље помогао, али ја ту ствар нисам ни
 ислеђивао, па не знам ни с ког краја да почнем. Него,
 идите ви у хапе, па ће се ваљада — временом извидити.

Болга: Али за Бога, господин судцац, ствар није
 тако озбиљна, да хапсите цело село.

Судцац: Бога ми озбиљна. Зато морате сви у хапе
 док год се ствар не извиди.

ПОЈАВА ТРЕЋА

Пандур и иређашки.

Пандур: На пољу је отац девојчин и мати, па молу
 да их господин судцац прими.

Судцац: Ове води у хапе! а оне пусти! (Пандур
 изврши.)

ПОЈАВА ЧЕТВРТА

Отац, мати, судцац и пандур.

Судцац: Шта хоћете ви?

Мати: Кад је синоћ онде била и водице запитала...

Судцац: А! Сећам се, сећам! Чуо сам нешто о томе.

Отац: Допустите господин судцац да ја испричам:
 Кад је синоћ онде била и водице запитала, дође момче
 црна ока на коњицу лака скока...

Судцац: Дакле и ви знате?

Отац: Та чули смо у селу.

Судац: Тако, тако! (звони, улази пандур.) Одведи и ове у хапе!

Отац: А за што молићемо?

Судац: Тхја! Док се та ствар не извиди, мораћете лежати хапе. Води их!

Пандур (ухвати обоје за јаке и вуче напоље).

Судац: Ко год дође да тражи правиче по овој ствари, немој га ни изводити преда ме, него одмах етрапај у хапе.

Пандур: Разумем! (Одведе их.)

ПОЈАВА ПЕТА

Улази други пандур.

Други пандур: Јављам понизно да се овај младић „на коњицу лака скока“, налази у бирцу и да је на вас страшно срдит!

Судац: У хапе! (Хукне јако и скљуси се у наслоњачу.) Ах, Боже, мој Боже! Ти видиш како страдам! Ја ово нећу моћи издржати!

(Завес брзо пада)

ЧИН ТРЕЌИ

(Судско дворште. — На сред позорнице проет сто; на њему ликови и прибор за писање. На сред стола стоји она ћупа. С леве стране стоје жене, с десне људи. Код стола — десно, стоји она и њена мати; лево: отац и онај — непознати. Судац седи за столом и дрема. За време ове неме сцене чују се из оркестра гајде. Свирају врло тихо и угушено паразфразу на сватовна.)

Судац: (се нагло тргне, протрља очи и врло се умиљато насмени) Да, да! Знам! Све знам! (Пандуру.) Шта ће ови људи овде?

Пандур: На да се суде!

Судац: Тако, тако! На почнимо!

Она (ступи стидљиво напред): Кад сам синов онде била и водице запитала...

Судац: Сећам се, сећам! Молим вас даље!

Она (гледа нежно у непознатог): Дође момче црна ока на коњицу лака скока.

Он: То сам био ја! (Удари се песницом у груди).

Судац: Та идите молим вас! Дакле ви сте то били?

Е, то ми је драго. Али, молим вас наставите!

Она: Поздрави ме, зборит оде: „Дај де, селе, мало воде!“

Он: Тако је! Само... воде.

Судац: И ништа више?

Он: Ништа!

Судац: Срећа ваша! Али, наставите!

Она (обори очи земљи и стидљиво): Ове речи — слатке стреле — минуше ми груди беле. Скоких млада, њему стигох, дигох крчаг, руку дигох, рука дршће — крчаг доле, оде на две на три поле!

Болга: Управо на три поле! Је ли тако, браћо?

Сви: То је истина, сви смо бројали.

Судац: Знате ли поуздано: да није било више од три поле? Можете ли се заклети?

Неки (почну да врдају): Па... ваљада су биле три! На послетку, ко ће у оном вапачу то запазити!

Болга: Ту су црепови, па изволте видети!

Судац (састави парчад): Тачно три! Срећа ваша!

Он: Па зашто ви нисте ома казали? Не кошта ни та ћупа царева града! Изволте сексер на купите другу!

Судац: Е, видите, то је лепо, то је кавалерски! Дакле ви пристајете да купите нову ћупу? То је већ друга ствар! Па ипак — има једна околност која вас јако терети! Кажите ви суду: — За што ви долазите чак из другог села, да овде пијете воде, зар ви немате у свом селу бунара? Па још на коњу!

Он: Био сам код чике у гостима, спазим девојку на бунару, на рекох: ајде, баш да се уз пут напијем воде!

Судац: То је онда друга ствар!

Отац: Молим, господин суду! Зашто он није био код чике, него баш дошао мојој кћери да га она напоји?

Судац: Да, зашто?

Он: Па тако! Био сам жедао.

Отац: Он је све нас осрамотио и ја мислим да би право било да он њу узме за жену.

Судац: То је ваша ствар.

Болга: Није вајде, момче! Мораћеш је узети.

Он: Па не браним! Оно, знате... и ја сам тако нешто мислио!

Судац: Треба ли сте казати! Ајде, оче, благослови децу!...

Отац (састави им руке): Да сте срећни и благословени! Па чувајте се ћерма! (Наред се хвата у коло. Гајдаш престане свирати паразфразу и окрене коло. Народ почне играти и певати као подекочицу.)

Она: Кад сам синов онде била и водице запитала...

Болга: Дође момче црна ока на коњицу лака скока...

Она: Поздрави ме зборит оде:

Он (поскочи у вис): „Дај де, селе, мало воде!“

Она: Ове речи — слатке стреле — минуше ми груди беле. Скоких млада, њему стигох, дигох крчаг, руку дигох.

Он: Рука дршће — крчаг доле, оде на две на три поле!.. Ију!

Болга: Још од њега леже црепи, ту је сада онај лени!.. Ју, ју!

Она: Кад је само нама дош'о, ма и онај други прош'о. Ију, ју!

(Он се издвоји из кола, зграби ћупу са стола и тресе је о земљу. Пандури уносе две нове ћупе, на једну даду њој, а другу њему. Они држе ћупе и играју с њима док завесе не падне. За време ове игре гори првена бенгалска ватра, стражња кортина се нагло дигне, а у дубини се укаже ћерам из првог чина. Сви стоје запрепаћени. Неки горко плачу и јенају. — Завеса полако пада.)

— КРАЈ —

ЈЕЛЕНИН МУЖ

РОМАН

написао Ђовани Верга

I

Баш у тренутку кад су родитељи хтели да легну, закуца Камила на вратима и рече:

— Побегла Јелена.

Дон Либорио, држећи ципелу у руци, чисто се окамени од чуда. За тим се догега до врата, блед као крпа.

Кћи рече тихо гласом јектичаве девојке:

— Тражила сам је свуда. Нема је нигде.

Мајка се усправи у постељи и стаде викати крештавим гласом:

— Украли су ми моју кћер! Украли су ми моју кћер!

— Тути! рече јој муж. Не дери се тако, да те чују суседи!

Сиромах човек у пола изувен у кошуљи која му се на леђима беше надула као каква грба, хтео је да ужеже другу свећу, али то му не испадаше за руком, толико је дрхтао. За тим се обоје кренуше да премећу кућу, као да се Јелена игра жмурке.

Када се Дон Либорио вратио у брачну собу био је блеђи него његова кошуља, а коса му беше сва разбарушена по голој лубањи. Он спусти свећњак на ноћни сто, и стаде скрштених руку пред своју жену, која је као каква кукумавка седела на кревету.

Дона Ана стаде наново урликати:

— Што не потрчиш? Зар си још ту? Одвели су ми моју кћер Јелену!

Дон Либорио тражио је по соби своје одело, трчао је као луд тамо амо, ударао је у столове и ормане и пипао по хаљинама своје жене које су биле разбацане по канабету. Камила му је помагала да се обуче, повукла му је кошуљу на ниже и потрчала за њим са шеширом и штапом. Дона Ана, шћућурена у постељи, непрестано је викала:

— То је учинио Цезаре! Треба отићи коме-сару, па му казати да ми је Цезаре украо кћер. па на галију с њим, ако је не узме!

Уздихући и јаучући навуче неку хаљину, уви се у некакав рубац, те стаде јурити кроз собе и она, водећи уза се Камилу са свећом, а муж јој је батрајући слазио низ степенице. Тражила је по свима орманима, правећи дар мар, пипала је свилене рупце један за другим, разгледала накит, отварала орман, у ком су висиле хаљине које Јелена није ни додирнула, и ципеле понизане у један ред, које као да су хтеле рећи, да њина господарица у том тренутку лута по улицама. Кад се умирила, села је на своје обично место за играчки сто, и пустила својим сузама на вољу. Камила је села према њој, скрштених руку и бледа лица, и немо је ћутала. Кад је после неколико тренутака видеда, да се мама исплакала, узела је полако плетиво и почела плести, не дижући очију са рада. У целом стану чуло се само тик-такање сахата у једном мрачном собњем углу, који беше ван домашаја светлосног круга, што га штит од лампе бацаше по дону Ленином скуту од хаљине и воштаним рукама кћерчиним.

На једанпут стаде тихо мјаукати мачка, која је из мрачног предсобља гледала усијаних очију у необичну светлост а дона Ана, која беше задремала, усправи се и уздахну.

— Отац се нешто много задржао, рече Камила. Њена мајка отвори очи и одговори прому-клим гласом:

— Сиромах човек!

На послетку чуше где се враћа сиромах човек, вукући ноге улицом. Чим је ушао, скљока се на канабе са шеширом на глави и штапом у руци, као да није могао више ни маћи. Кад женске навалише на њ с питањима, он се гневно обрегну на њих.

— Шта хоћете? Све је сад доцкан. Смејали су ми се у лице, кад су чули да је одвођач млађи од моје кћери. Разумете ли ме, дона Ана? Данас немамо ни полиције, ни правде, нити ишта! Разумете ли ме? Ако ти служавка покраде сребрно посуђе, мораш да изведеш сведоке. Ако ти когод одведе кћер, мораш навести колико јој је година.

— Нису однели ништа, рече дона Ана, спавајући на ногама. Прегледала сам и накит.

— Однели су нам част, дона Ана! грмну он, издигнувши се на ногама и ударивши штапом о под Осрамотили су нашу седу косу!

А затим стаде ходати тамо амо по соби као каква дивља звер. Дона Ана, видећи га тако гневна, шћућури се и уви у свој шал; на по-слетку рече:

— Ја сам толико плакала! Упитај само Камилу.

— Кад је ова усправила главу, да мајчине речи посведочи, дон Либорио је загрли и стисне на груди, велећи да је то његова љубимица, и да одселе више нема других кћери. За тим узе Јеленину фотографију, која је била у кадифеном оквирићу, и лицем је окрену зиду.

— Тако! узвикну он Сад више немам кћери! Моја кћи је умрла!

Изговорив те речи, сиромах човек први пут проди сузе, видевши белу полеђину слике. Те сузе биле су тако дирљиве на очинском лицу, да је и Камила извадила рубац, да убрише нос; дона Ана отера мачку, која јој беше села у крило, те тако настаде мртва тишина. У тој тихој соби све је још говорило о Јелени, која свему беше окре-нула леђа као и њена слика на зиду: чипке, којима беше застрта стара фотеља, папирно цвеће по орманима и орманчићима и окна на балкону, која беху намолована као и прозори на цркви — све сами Јеленини радови.

— Није вајде, ова девојка има вилинске руке! — обично је говорила Ана, кад би познаницима причала о својој Јелени; за тим би приповедала, како су обе девојке веште у свима кућним пословима, који требају доброј домаћици и мајци. На сваком делу намештаја стојаху дивне стварчице, које је Цезаре Јелени поклониле, а по столцима књиге и новине, што су их заједно читали. У једном углу очекиваше на последњи потез кичице један акварел, који представљаше сребрни водопад, између двеју сињавих стена под плавим небом, које посматрају с виса двоје путника, мушка и женска прилика, држећи се за руке, као

да хоће да скоче са ревадских стена. Између двоју врата стојаше пијанофорте, због кога је отац годинама дана оскудицу трпео.

Усиљено намрштивши чело посматраше он све те предмете, један за другим, и гневно усењиваше нос.

— Сва кривица је до нас, дона Ана! — рече он ударивши се песницом по челу. Васпитали смо је као какву принцезу, као да ће се удати за краља, она, кћи једног сиромаша судског архивара!...

Дона Ана, којој бејаше хладно а и спавало јој се, изгуби стрпљење.

— Та ти не знаш како стоје те ствари! Данас се девојке, ако нису васпитане, не удају без мираза.

— Лепа удаја! узвикну дон Либорио. Ето како се удају! Удаја, којој ће се смејати цео Напуљ и која срамоти твоју седу косу.

Дона Ана превуче руком кроз своју косу, која беше црна као навиксоване ципеле, и прогунђа нешто кроза зубе.

— Мама! рече уплашено Камила

— На послетку нека се уда! рече мајка. Од смрти нема лека. Нити је она прва, ни последња...

(НАСТАВИКЕ СЕ)

ПИСМА ИЗ ЗАГРЕБА

I

Вечерња светлост.

Велика дворана Форстерова хотела била је дуике пуна. За столовима је седело до пет стотина лица, која су дошла да одаду почаст заслужноме Старцу. Седе власи његових вршњака, који су слушали звона на буну Четрдесет Осме, и црне, бујне косе младога нараштаја; бела, фина лица женска и широка плећа људска, декорисани фракови и живописно босанско народно одело, високи фесови и ниске личке капице, све се то стојило у једну дивну и хармоничну целину. Био је престао звекет ножева и виљушака, келнери су мање журно прелетали кроз дугачке редове столова, и већ су почеле утврђене здравице. На много љубазних и топлих речи устао је и Змај да одговори. Стари песник је много остарио, брезде су испрекрштале његово лице, глас му је тако тих, да су једва најближи могли чути. Захваљивао се свима, простим, топлим, скромним речима. А скромност је увек била једна од његових најлепших особина и то у толико пре што су људи његова поколења толико волели позирати. Сетите се г. Лазе Костића! Из благодарности на лепим речима и лепим жељама, он је целу ову свечаност назвао вечерњом светлошћу свога живота!

Вечерња светлост! Срећан израз! Да, то је

одиста била светла захвалност целог једнога народа сину своме који му је пуних педесет година тако предано, тако честито и тако корисно служио! То је вече одиста било светло, осветљено жарком, рујном светлошћу једног лепог, топлог, летњег дана!

* * *

У суботу, 11 јуна, доста мртве улице загребаčke почеле су оживљавати. Многобројна изасланства са свију страна долазила су. У вече је био састанак гостију, а универзитетска омладина (из Загреба, Беча, Пеште, Петрограда, Граца, Инсбрука и Београда) састала се у гостионици код Гундулића.

Осванула је недеља, дан саме свечаности. За време службе у цркви омладина је држала састанак у српском основној школи. Било је речи о приликама у којима живи и наша омладина, о циљевима њеним и начинима како да се отргне из тога општег мртвила и нерада. После тога, нас неколико било смо се нешто мало задржали пред школом, и када смо дошли до зграде Хрватскога Сокола, где је требала да буде свечаност, издалека чуемо нејасну вику, а затим јасно: „Апцуг Влаен! Ргеанф! Ргеант!“ Затим, једна гомила од 50—60 ђака, бежи ка Универзитету, и један жандарм, који голом сабљом удара где кога стигне. Пред самом зградом, г. Сандић, професор из Новог Сада, сав искаљан јајима, причао је свој доживљај и препирку са једним католичким попом који је дражио демонстранте; г. Бимбић из Београда, (велики поштовалац поезије у опште, а Змаја на посе, који је не као изасланик, него као одушевљен човек дошао на прославу), био је такође испрљан и исправљао је улубљени цилендер. Једна госпођа исто тако брисала је своју црну свилену хаљину.

Лепа и велика зграда Хрватскога Сокола била је препуна. Свечаност је отворио председник приређивачког одбора за прославу, г. Др. Богдан Медаковић. Затим је изабрана депутација која је имала у име збора да позове и доведе Змаја на саму прославу. У депутацију су ушли: г. Сандић, професор из Новог Сада, загребачки прота г. Амбросије Павловић, г. Шантић из Мостара, г. Беневећ из Загреба и ја. Одмах после тога почео је читати свој говор г. Андра Гавриловић, који нисам никако чуо. Кад смо стигли у Змајев стан, затекли смо га узбуђена, и пажљиво је саслушао кратак говор г. Павловића.

Када смо се са Змајем вратили на свечаност, г. Гавриловић је био свршио говор. При Змајеву уласку, цела дворана скочи на ноге и неколико минута зграда се у правом смислу речи тресла од силнога клицања Г. Медаковић поздравил слављеника, и тада отпочеше честитања појединих корпорација. Г. Др. Ажбот, на приличном српском, поздравил је у име Маџарске Академије Змаја, вагласивши његове заслуге на превођењу маџарских песника. Г. Гершић говорио је у име наше Академије, г. Пера Ђорђевић у име Књижевне

Задруге, г. Антоније Хаџић у име Матице Српске и Кишфалудијева Друштва, г. Таушановић у име нашег Новинарског Удружења, г. С Поповић у име Текелијанума у Будим-Пешти, наша маленкост прочитала је адресу Београдске Великошколске Омладине и казала неколико речи уз то, г. Душан Поповић из Загреба прочитао је адресу српске универзитетске омладине из Загреба, Беча, Пеште, Граца, Париза, Петрограда, Инсбрука, г. Шантић је предао леп сребрни венац од мостарског друштва „Гусле“, затим су се низале многобројне корпорације, представници општина (нарочито босанских), читаоница, певачких друштва, говорила је поред осталих и једна госпођа и једно дете. Сви нису могли лично честитати, и свечаност се морала недовршена закључити, јер је било већ 1 и по по подне.

Банкет је почео у 2 часа а трајао је до 6 у вече. Сви изасланици и приличан број загребачких Срба, на пет стотина лица оба пола, било је на окупу. Од изасланика било је из војводине врло мало, из Србије прилично, али скоро највише из Босне и Херцеговине, међу којима и неколико Мухамедоваца. Говорили су г.г. Медаковић, Димовић, Јован Живковић, Гершић Љуба Живковић и госпођа Савка Др. Јована Суботића.

У вече је био концерат са игранком у Храватском Соколу. Поред Загребачког Српског Певачког Друштва учествовали су још: г. Жарко Савић, Митровичко и Карловачке Певачко Друштво. Домобранска музика која је имала да свира била је отказала, и тек кад се телеграфисало мацарском војном министру, наређено је да мора свирати. Војска је била око целе зграде, али демонстрација се извршила на други начин. Демонстранти су у групицама ишли по вароши. Разбијали су прозоре на колима и бацали јаја унутра. хватали појединце и ударали их штаповима и боксерима, полунали прозоре на Српској Банци, Основној Школи српског гостионице, на стану господ. Медаковића и још неколицине познатијих Срба.

Сутра дан, како је време било рђаво, није се ишло на Плитвичка Језера.

И тако је вечерња светлост песничка, ова лепа културна слава целог српског народа, помућена црним облацима, кишом и градом убилачкога и одвратног обостраног шовинизма. О овим срамним и жалосним догађајима, писаћу у идућем чланку и онако како је било, отворено и искрено. У овом случају рећи истину не само да је дужност него је и потреба

Јован Скерлић.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

„O sancta simplicitas“ (о света простото) узвикнуо је Хус, кад је видео да једна старица потпирује ватру, на којој ће да га спале.

*

Кад је потомак једне старе породице пребацно Пификратесу његово ниско порекло, одговори му овај: Моје порекло почиње од мене, а твоје свршава с тобом.

*

Пификратес је говорно, да ништа није срамније за војсковођу него кад каже: томе се нисам надао.

*

Ксеркес захтеваше од Леонида да положи оружје. Дођи и узми га — био је одговор.

*

„Од шуме наших стрела помрачиће сунце“ претпо је Ксеркес спартанцима. — У толико боље, одговорно им је Леонида, бар ћемо се борити у хладу.

*

Коју жену ви највише цените? питала је г-ђа Стол Наполеона. — Ону, одговори он, која највише деце роди.

*

Питали Анахарса: шта је у човека најгоре? — Језик, одговори. — А шта је најбоље? — Језик, понови он.

*

„Он је то рекао“, говорили су Питагорини ученици, кад су хтели да докажу истину.

Администрација „Звезде“ моли све своје дужнике, да дугујуће суме на име претплате до краја овога месеца што пре пошаљу, јер ће у противном случају бити принуђена, да од 1 јула т. г. обустави лист свакоме, који до тога дана не би свој дуг измирио.

У исто време моле се претплатници „Звезде“, којима рок претплате истиче крајем овога месеца, да претплату за наступајуће тромесечје што пре обнове.